KLUCZ ODPOWIEDZI · DLA NAUCZYCIELA

Sprawdzian z „Roku 1984”

Grupa A

1. (2 pkt) **(1) teleekranami; (2) Policji Myśli** — po 1 pkt za lukę

2. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: W Pokoju 101 każdy więzień konfrontowany jest z tym, czego boi się najbardziej — w przypadku Winstona są to szczury. Ta metoda pokazuje, że Partia nie dąży jedynie do fizycznego zniszczenia wroga, lecz do całkowitego złamania jego tożsamości i lojalności wewnętrznej. Winston, by ocalić siebie, wyrzeka się miłości do Julii, prosząc, by to ona została ukarana zamiast niego. Finał ukazuje pełne zwycięstwo systemu — Winston zaczyna kochać Wielkiego Brata.
Punktacja: Wskazanie mechanizmu — konfrontacja z najgorszym, indywidualnym lękiem więźnia (1 pkt) + wniosek o całkowitym złamaniu tożsamości i miłości do Julii, zastąpionej miłością do Wielkiego Brata (1 pkt). Maks. 2 pkt.

3. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Syme mówi, że zasadniczym celem nowomowy jest ograniczenie pola myślenia: co roku słownik się kurczy, a wraz z nim zakres świadomości, aż myślozbrodnia stanie się niemożliwa, bo nie będzie słów, którymi dałoby się ją wyrazić. Przykładem jest usuwanie antonimów i synonimów: zamiast „zły” wystarczy „bezdobry”, a zamiast „świetny” czy „wspaniały” — „plusdobry” i „plusplusdobry”.
Punktacja: Wyjaśnienie celu: zawężenie języka ma uniemożliwić myślozbrodnię, bo nie będzie słów, by ją wyrazić (1 pkt). Poprawny przykład z tekstu: „bezdobry” zamiast „zły”, „plusdobry”/„plusplusdobry” zamiast „świetny”, „wspaniały” (1 pkt).

4. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Winston słyszy na ulicy ogromny krzyk kobiet i przez chwilę wierzy, że prole w końcu powstają. Okazuje się jednak, że to awantura o marne blaszane garnki, których zabrakło na straganie. Prole mają siłę — stanowią 85% ludności i mogliby rozsadzić Partię — ale ich emocje dotyczą tylko drobnych, doraźnych spraw. Stąd paradoks z dziennika: bez świadomości nie zbuntują się, a bez buntu nie zdobędą świadomości. Partia nie musi ich indoktrynować, wystarczy, że gniew rozpływa się w codziennych kłótniach.
Punktacja: Przedstawienie sceny: Winston słyszy potężny krzyk setek kobiet i myśli, że to bunt, a okazuje się, że kłócą się o blaszane garnki, których zabrakło na straganie (1 pkt). Wyjaśnienie paradoksu: prole mają siłę (85% ludności), ale brak im świadomości politycznej — ich gniew rozprasza się na drobne, codzienne sprawy, więc błędne koło (świadomość ← bunt ← świadomość) blokuje zmianę (1 pkt).

5. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Winston pyta starca, czy dawniej żyło się lepiej, ale ten opowiada o cylindrze wypożyczonym na pogrzeb, o lokajach z przemówień w Hyde Parku i o eleganciku, który zepchnął go z chodnika. Pamięta mnóstwo drobiazgów, ale nie dostrzega spraw zasadniczych — jak mrówka, która widzi małe przedmioty, a dużych nie. Winston rozumie, że gdy pamięć zawodzi, a dokumenty są fałszowane, nie ma już żadnej miary, którą dałoby się sprawdzić, czy Partia rzeczywiście poprawiła życie. Trzeba przyjąć jej wersję, bo innej nie ma.
Punktacja: Wskazanie, że starzec pamięta tylko nieistotne szczegóły (pół kwarty piwa, cylinder na pogrzebie szwagierki, lokaje, przepychanka na Shaftesbury Avenue) i nie potrafi porównać epok (1 pkt). Wniosek Winstona: skoro świadkowie nie umieją ocenić przeszłości, a zapisy są fałszowane, nie istnieje miara, którą można by sprawdzić twierdzenie Partii, że poprawiła warunki życia — przeszłość jest bezbronna wobec władzy (1 pkt).

6. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Trzy, cztery miesiące po ślubie Winston i Katharine zabłądzili w Kent i doszli do urwiska nad kopalnią kredy. Winston pokazał jej dwukolorowe kwiaty na dole, objął ją w talii i zdał sobie sprawę, że nikt ich nie widzi ani nie słyszy. Nie zepchnął jej. Julia pyta, czemu tego nie zrobił, a on odpowiada, że zrobiłby to, gdyby był wtedy tym człowiekiem, którym jest teraz — po czym dodaje, że nie jest pewien. To pokazuje, że bunt i nienawiść do Partii uczyniły go bardziej bezwzględnym, ale nie do końca; w Winstonie wciąż ścierają się gniew i ludzkie opory.

7. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Winston przypomina sobie, jak w deszczowy dzień matka kupiła mu grę w węże i drabiny, zapaliła świecę i razem z siostrą śmiali się przez całe popołudnie — był to jeden z ostatnich szczęśliwych dni przed zniknięciem matki. Winston natychmiast odpycha ten obraz jako fałszywe wspomnienie. Dawniej wspomnienia matki podsycały jego bunt, bo pokazywały świat prywatnych uczuć, niezależny od Partii. Teraz nie ufa własnej pamięci — przyjął, że to Partia określa, co się wydarzyło. Ta scena poprzedza ostatnie zdanie o miłości do Wielkiego Brata i pokazuje, że jego przemiana jest całkowita.
Punktacja: Przedstawienie wspomnienia: deszczowe popołudnie, matka kupuje nędzną grę, zapala świecę, wszyscy troje śmieją się i są szczęśliwi (moment zgody na krótko przed zniknięciem matki) (1 pkt). Wyjaśnienie: Winston uznaje prawdziwe, szczęśliwe wspomnienie za urojenie — przyjął zasadę Partii, że o tym, co było, decyduje ona; ocalona prywatna przeszłość, dawniej źródło jego buntu (np. wspomnienie matki), zostaje wyparta, bo przemiana w człowieka kochającego Wielkiego Brata jest pełna (1 pkt).

Grupa B

1. (2 pkt) **(1) Charringtona; (2) jedenastym** — po 1 pkt za lukę

2. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Winston dostaje polecenia „sprostowania" artykułów — np. zastępuje obietnicę, że racja czekolady nie zostanie zmniejszona, ostrzeżeniem o możliwej obniżce, a prognozę produkcji butów zaniża tak, by plan wyglądał na przekroczony. Poprawiony numer drukuje się na nowo i odkłada do archiwum, a oryginał trafia do szczeliny pamięci i do pieca. Dzięki temu każda przepowiednia Partii okazuje się trafna, a fałszerstwa nie da się udowodnić. Historia jest palimpsestem.
Punktacja: Opis mechanizmu: dawne numery „Timesa" i inne dokumenty są poprawiane, drukowane na nowo, a oryginały niszczone (1 pkt). Wskazanie celu: każda prognoza i decyzja Partii ma wyglądać na trafną, a nie może przetrwać żaden dowód, który przeczyłby teraźniejszości (1 pkt).

3. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Pan Charrington uczy Winstona fragmentów starej piosenki o dzwonach kościołów św. Klemensa i św. Marcina. Dla Winstona to okruch przedrewolucyjnego Londynu — ma wrażenie, że słyszy dzwony utraconego miasta, i próbuje odtworzyć resztę wierszyka. W chwili aresztowania głos z teleekranu kończy rymowankę wersem o tasaku, który utnie głowę. Okazuje się, że należy on do pana Charringtona, agenta myślopolicji. Nostalgiczny ślad przeszłości był pułapką, a wers o tasaku zapowiada los Winstona.
Punktacja: Wyjaśnienie funkcji: rymowanka z pamięci pana Charringtona jest dla Winstona śladem dawnego Londynu i utraconej przeszłości, którą próbuje odtworzyć (1 pkt). Wskazanie jej roli w aresztowaniu: ostatni wers o tasaku wypowiada głos z teleekranu (pana Charringtona) — piosenka staje się zapowiedzią śmierci i dowodem, że Partia przejęła nawet ten okruch przeszłości (1 pkt).

4. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: O'Brien mówi, że władza polega na zadawaniu bólu i poniżaniu, bo tylko cierpienie dowodzi, że człowiek podlega cudzej woli. Bucior miażdżący twarz to obraz władzy, która nie ma żadnego celu poza sobą — upokarzanie ma trwać wiecznie. Dawne cywilizacje i utopie reformatorów obiecywały miłość, sprawiedliwość i szczęście; świat Partii jest ich przeciwieństwem: ma się opierać na nienawiści, a postęp oznacza w nim więcej bólu. Zostanie tylko upojenie zwycięstwem nad pokonanym wrogiem — dlatego heretyk, taki jak Goldstein, będzie potrzebny zawsze.
Punktacja: Interpretacja obrazu: przyszłość to nieskończone, powtarzane w nieskończoność upokarzanie człowieka; władza polega na zadawaniu cierpienia, bo samo posłuszeństwo nie dowodzi podporządkowania (1 pkt). Porównanie z utopiami: dawne cywilizacje i hedonistyczne utopie reformatorów opierały się (deklaratywnie) na miłości i sprawiedliwości, a świat Partii ma być coraz bardziej okrutny — postęp oznacza więcej bólu, a jedyną trwałą przyjemnością będzie upojenie władzą (1 pkt).

5. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Już po trzydziestu sekundach Nienawiści zebrani wpadają w szał, a Winston orientuje się, że krzyczy razem z nimi i kopie w krzesło. Najstraszniejsze jest to, że nie da się nie brać w tym udziału — emocja płynie przez tłum jak prąd. Jest przy tym abstrakcyjna: Winston potrafi przerzucić swoją nienawiść z Goldsteina na Wielkiego Brata, a potem na Julię. Partia nie musi więc przekonywać ludzi. Wystarczy, że wywoła w nich wściekłość i wskaże jej cel.
Punktacja: Wyjaśnienie mechanizmu: zbiorowa ekstaza strachu i złości ogarnia wszystkich, nie trzeba nic udawać — udział jest nie tylko obowiązkowy, ale nieunikniony (1 pkt). Wniosek: Partia steruje emocjami, które da się kierować na dowolny obiekt, bo nienawiść jest abstrakcyjna i nieukierunkowana (1 pkt).

6. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Julia uważa, że kiedy człowiek się kocha, zużywa energię, jest potem szczęśliwy i ma wszystko gdzieś — a Partia nie może na to pozwolić. Tłumiony popęd zamienia się w histerię, którą łatwo skierować na wroga i na Wielkiego Brata: marsze, wiwaty, Dwie Minuty Nienawiści to wyładowanie frustracji. Winston przyznaje jej rację — strach, nienawiść i łatwowierność da się utrzymać tylko dzięki okiełznaniu potężnego instynktu, który Partia wykorzystuje jako siłę napędową.
Punktacja: Wyjaśnienie mechanizmu: seks tworzy prywatny świat, którego Partia nie kontroluje, a zaspokojony człowiek jest szczęśliwy i obojętny na politykę (1 pkt). Wyjaśnienie, że deprywacja seksualna prowadzi do histerii, którą Partia przekuwa w gorączkę wojenną i uwielbienie dla wodza — dlatego wstrzemięźliwość łączy się z polityczną ortodoksją (1 pkt).

7. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Partia inwigiluje obywateli za pomocą teleekranów obecnych w każdym pomieszczeniu, które jednocześnie nadają propagandę i podglądają mieszkańców, a także dzięki Policji Myśli tropiącej wszelkie przejawy nielojalności — nawet wyraz twarzy. System opiera się też na donosicielstwie, wychowywaniu dzieci na szpiegów własnych rodziców. Celem jest całkowita kontrola nie tylko czynów, ale i myśli obywateli, by bunt nigdy nie mógł się zrodzić.
Punktacja: Wskazanie narzędzi kontroli — teleekrany, Policja Myśli, donosicielstwo (1 pkt) + wskazanie celu — całkowita kontrola myśli i eliminacja buntu, zanim się pojawi (1 pkt). Maks. 2 pkt.

Skala ocen (orientacyjna, 14 pkt w każdej grupie)

bardzo dobry (5)	13–14 pkt
dobry (4)	11–12 pkt
dostateczny (3)	7–10 pkt
dopuszczający (2)	5–6 pkt
niedostateczny (1)	0–4 pkt

Progi: 90%, 75%, 50%, 30%. Progi w Twojej szkole mogą być inne. W zadaniach otwartych uznaj każdą odpowiedź poprawną merytorycznie, także sformułowaną inaczej niż przykład.

Ten sprawdzian online, z wyjaśnieniem każdej odpowiedzi: **matury-online.pl/sprawdzian/polski/rok-1984**. Nauczyciele i korepetytorzy ułożą własną kartę z banku ponad 20 tys. zadań: **matury-online.pl/dla-korepetytorow**.